VNS 1/2022 vp Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta – HaV 27.4.2022

Aki Pihlaja, kotimaan valmiustoiminnan päällikkö, Suomen Punainen Risti

Viranomaisten ja järjestöjen yhteistyö

- Selonteossa yleisesti huomioitu vähän järjestöjen roolia: Suomessa on yhteinen ymmärrys siitä, että järjestöjen rooli on erityisen suuri kriisien aikana ja niiden rooli kokonaisturvallisuuden vahvistajana on keskeinen.
- Oleellista tunnistaa tehtävät, joissa järjestöjen voimavaroja voidaan hyödyntää, suunnitella tarvittava yhteistoiminta ennalta, varata riittävät resurssit, jakaa yhteistä tilannekuvaa sekä harjoitella yhdessä.
- Viranomaisnäkökulmasta on tärkeää, että vapaaehtoisten toiminta on koordinoitua ja että se suuntautuu tehokkaasti ja oikein. Tässä järjestöillä sekä erityisesti Vapaaehtoisella pelastuspalvelulla on keskeinen rooli.

Väestönsuojelu ja sodan oikeussäännöt

- Kriisitilanteessa on ensisijaisen tärkeää, että menettelyt ja päätöksenteko suojelun toteuttamiseksi on ennalta mietitty. Erityisesti Punainen Risti haluaa muistuttaa Geneven sopimusten ja niiden lisäpöytäkirjojen asettamista velvoitteista siviilien ja siviilikohteiden suojelulle aseellisessa konfliktissa.
- Varautumisessa vakaviin kriiseihin, joissa sotilaallisen voiman käyttö ei ole poissuljettu, on turvattava korostetusti siviili- ja sotilastoimijoiden selkeät roolit kansainvälisen oikeuden erotteluperiaatteen mukaisesti.
- Erityistä suojelua saattaa vaatia myös sellainen ei-sotilaallinen tietovaranto, johon kohdistunut kyberhyökkäys asettaisi laajan joukon ihmisiä hyvin haavoittuvaan asemaan. Tällaista tietoa on esimerkiksi potilastiedot tai humanitaaristen toimijoiden keräämä tieto avunsaajista.

Pakolaisten vastaanottaminen

- Suomen Punainen Ristin ylläpitämän vastaanottotoiminnan – joko laitospohjaisen tai yksityismajoitukseen perustuvan – piirissä on tällä hetkellä n. puolet Suomessa olevista turvapaikanhakijoista tai tilapäistä suojelua hakeneista henkilöistä.
- Suomessa ylläpidetään riittävää määrää vastaanottokeskuksia, joiden tuella voidaan nopeasti luoda tarvittavaa lisäkapasiteettia. Tämä edellyttää, että toimintaa ylläpidetään pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti.
- Kansainvälistä suojelua tarvitsevien ihmisten oikeuksien ja ihmisarvoisen kohtelun takaaminen on keskeistä siinäkin tapauksessa, että heitä käytettäisiin välineenä turvallisuuden horjuttamisessa.

Kansainvälisen avun vastaanottaminen

- Selonteossa ei käsitellä lainkaan kansainvälisen avun vastaanottamista Suomessa. On kuitenkin selvää, että mahdollisen vakavan sotilaallisen konfliktin syttyessä ja erityisesti pitkittyessä Suomi tulisi tarvitsemaan kansainvälistä materiaalista ja mahdollisesti humanitaarista apua.
- Jotta erityisesti kansainvälisen avun vastaanottaminen on myös Suomessa koordinoitua, Suomen Punainen Risti kannustaa aloittamaan yksityiskohtaisemman HNSG-suunnitelman (Host Nation Support Guidelines) laadinnan.

Henkinen kriisinkestävyys ja omatoiminen varautuminen

- Selonteossa ei kuitenkaan ole juurikaan huomioitu niitä toimia, joita kansalaiset itse voivat tehdä oman turvallisuutensa ja kriisinkestävyytensä eteen.
- Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että viranomaiset varautuvat valmiussuunnittelussaan poikkeusoloihin, myös väestön omatoimiseen varautumiseen liittyvän koulutuksen kautta, esim. ensiapukoulutus.
- Luotettavan tiedon jakamisella on keskeinen rooli myös sisäisen turvallisuuden ylläpitämisessä.